

(The National Interest, 11. 8. 2011)

Босна пролази кроз своју најдубљу политичку кризу од 1995. године. Без обзира на то што сви велики европски безбедносни играчи снажно подржавају постојање земље и што су суседи Босне више пута изразили подршку територијалном интегритету земље, десет месеци након општих избора у БиХ октобра прошле године земља је још увек без владе. А већи део кривице за ово није на босанским политичарима, већ на међународним дипломатама и политичарима задуженим за надгледање земље.

Заиста, највећи неуспех америчке и европске политике према БиХ јесте да и шеснаест година након рата, ни НАТО, ни ЕУ, нити САД нису успели да смање егзистенцијалне страхове етничких група у Босни у погледу њихове будућности. Муслиманска заједница у БиХ се плаши да ће на крају бити остављена на милост и немилост бројчано већој хрватској и српској популацији у југоисточној Европи. А Хрвати и Срби у Босни се плаше да ће постати дискриминисана мањина у оквиру сопствене државе.

Такав пропуст да се ублажи најелементарнија забринутост за сигурност различитих етничких група у БиХ је, наравно, парадоксалан – на крају крајева, зашто комбинација економске, политичке и војне моћи Вашингтона и Брисела није успела да створи стабилну демократију коју смо прокламовали као наш циљ? Штавише, зашто није успела да реши најосновније дилеме безбедности око четири милиона људи у суштини окружених чланицама НАТО-а?

Највећи неуспех америчке и европске политике према БиХ јесте да и шеснаест година након рата, ни НАТО, ни ЕУ, нити САД нису успели да смање егзистенцијалне страхове етничких група у Босни у погледу њихове будућности.

Једноставан, али жалостан одговор је да је велики део наше политике према Босни био заснован на исфантазираној верзији онога што је та држава заправо била (и, јел, шта би могла бити у будућности). Фантазмагорично је било уверење да је пре ратова из деведесетих

година БиХ била нека врста срећног, толерантног, мултиетничког и мултикултурног балканског Дизниленда. Уместо да БиХ сагледају као сложено и етнички подељено друштво на линији Либана или Ирака, доминантни приказ у медијима и међу научницима и политичарима је да је Босна била нешто као Шведска са лошим политичарима. Напредни ниво ове фантазије је тенденција да се Босна фетишизује као тест за мултикултурализам, чак и пошто су лидери из земаља са далеко више историјске среће почели да признају неуспех мултикултуралности широм европског континента.

Ако је таква Босна икада постојала, то је остало (авај!) непознато становницима Босне и озбиљнијим научницима. Не само да није било толерантне мултикултурне заједнице у којој је етницитет неважан, историја је бенигна а мирољубиви међуетнички односи пре правило него изузетак, већ је Босна била право оваплоћење дубоко етнички подељеног друштва – и тако је било дуго пре 1990. Према једној рачуници, између Турака и њихових савезника босанских Муслимана, с једне стране, и Хабзбурговаца и њихових хрватских и српских војних јединица на другој страни било је 132 сукоба – и то пре него што је двадесети век чак и отпочео. С обзиром на балканско насиље, акумулирано наслеђе таквих поновљених ратовања није тешко разумети. Популарна теза међу данашњим босанским научницима Муслиманима је да су они били жртве "једанаест геноцида" у последњих неколико стотина година. А ако је ово историјско памћење становништва које је било политички, војно и економски доминантно у Босни вековима, онда можда треба опростити Хрватима и Србима што немају тако јасан и позитиван поглед на историју Босне.

Не само да није било толерантне мултикултурне заједнице у којој је етницитет неважан, историја је бенигна а мирољубиви међуетнички односи пре правило него изузетак, већ је Босна била право оваплоћење дубоко етнички подељеног друштва – и тако је било дуго пре 1990.

Исти ови етнички сукоби одразили се су на све аспекте босанског живота. У економском смислу, још 1911. године преко 90 одсто земљопоседника у Босни су били Муслимани, а преко 90 одсто наполичара који су обрађивали земљу су били Хрвати или Срби хришћани. Мешовити бракови у Босни деветнаестог века били су нечувени и, упркос миту о високом нивоу међунационалних бракова који је пропагиран деведесетих у

реткост у XX веку у Босни. Тако се 1988. године, на пример, 93 одсто босанских муслимана налази у браку у оквиру своје етничке групе, а нити су босански Хрвати и Срби хришћани били много наклоњенији мешовитим браковима. Наравно, босански верски лидери и политичари нису баш охрабривали међунационално спаривање; на пример, водећи исламски свештеник у Босни назвао је међуетнички брак "само још једним обликом геноцида" над босанским Муслиманима (а ни Деда Мраз му није баш био по вољи).

Од почетка двадесетог века до данас, избори у Босни су етнички пописи, где појединачни бирачи гласају за кандидата свог етничког порекла. У суштини, Босна се састоји од три различита гласачка тела, а одржавање консензуса и једнакости између ова три различита етничка бирачка блока увек је био кључ стабилности у Босни. Свако ко бар два дана чита босанске медије лако ће препознати дубоке расцепе подељених етничких група у БиХ, а ипак многи "експерти за Балкан" тако просту ствар нису схватили ни после две деценије. Све у савременој Босни је подељено дуж етничких линија, од политичких странака преко академија наука и уметности, до организација антифашистичких ветерана. Чак и такозвани (и самозвани) "активисти за људска права" у Босни и широм Балкана у стварности су једва нешто више од етничких лобиста. Наравно, постоје многи албански активисти за људска права Албанаца, активисти босанских Муслимана, хрватски, српски, итд, и сл, погледати абецедни списак етничких група, али је број појединаца у региону (и конкретно у овој земљи) који бране људска права и грађанске слободе људи без обзира на њихову етничку припадност, жалосно мали.

Од почетка двадесетог века до данас, избори у Босни су етнички пописи, где појединачни бирачи гласају за кандидата свог етничког порекла.

Заиста, да би разумели политички бесмислене и шупље предлоге различитих стручњака и аналитичара за "реформу" Босне, замислите да неко у америчком политичком контексту предложи да амерички гувернери предају Вашингтону контролу над својим снагама државне полиције, или да Делавер или Род Ајленд или Орегон пристану на пропорционалну заступљеност у Сенату. Неки су предложили да Вашингтон пошаље новог специјалног изасланика за Босну, као да би у 2011. години један амерички бирократа без буџета могао да оствари оно што 60.000 НАТО војника и 10.000 међународног цивилног особља са милијардама долара на располагању нису могли да ураде у 1996-97. У сваком случају, овај приступ је већ опробан у другој балканској земљи: 1994. године амерички дипломата је именован за решавање македонског спора око имена. После седамнаест година и три америчке председничке администрације, он то и даље покушава. Можда најбесмисленији од свега је предлог који се често чује на

Фетиши и фантазије у Босни

Пише: Гордон Н. Бардош
понедељак, 15 август 2011 17:37

Капитол Хилу о јачању Канцеларије високог представника (ОХР) у Босни, у суштини, међународне диктатуре у земљи, нешто што има таман онолико смисла колико и предлог да се Л. Пол Бремер пошаље назад у Ирак 2018. године не би ли поново формирао коалициону Привремену управу. Најновији показатељ неспособности да се разумеју најочигледније реалности босанске политике јесте често понављани став да Социјалдемократска партија у Босни представља "мултиетничку странку" – иако мање од 5 процената њених гласова припада босанским Хрватима или Србима.

Уместо да прихватимо да је Босна дубоко подељена мултиетничка држава и промовишемо стабилност градећи политичке структуре које одговарају таквој реалности, ми смо највећи део последњих двадесет година покушавали да изградимо централизовану државу засновану на нетачном разумевању ове земље, а противно жељама најмање половине њених грађана. Ако наставимо да се препуштамо таквим фантазијама, велике су шансе да ћемо о истим питањима дискутовати и наредних двадесет година. А до тада ће проблеми Босне бити још тежи за решавање.

Гордон Н. Бардош је помоћник директора Хариман института на Универзитету Колумбија

(Превод: **НСПМ**)